

Principer för kunskapsgenerering

av Monica Hane

Det gamla paradigmet kommer att förklara att analyser som handlar om att situationerna skulle kunna lösas genom ett fritt samarbete av de inblandade själva är orealistiska och irrelevanta. Det måste enligt företrädarnas mening till yttre styrning, disciplinering och indoktrinering av de aktuella deltagarna. Det är därför enligt dem formerna för detta som skall stärkas och utvecklas. De menar att detta är elitens, ledningens och den aktuella forskningens uppgift. Därmed kommer alla de arbetsformer som faktiskt existerar men som *inte* bygger på detta paradigm att bli *osynliggjorda*. I de fall dessa verksamheter är framgångsrika kommer deras framgång att tolkas enligt det gamla paradigmet.

Eftersom vi numera har erfarenhet av att samarbete kan uppstå på annat sätt – och att dessa nya sätt dessutom är önskvärda – så är det olyckligt att det gamla paradigmet har sådant inflytande. Forskningsfrågan handlar då om hur sådana ”fall” som i praktiken visat sig vara

framgångsrika *skall berättas om* så att den osynliga dimension som varit central för framgången i just dessa fall skulle *kunna göras synlig*. Först då är det möjligt för aktörer i en liknande framtida kontext att ta till sig och pröva liknande principer. För de som lever med det gamla paradigmet är ett sådant alternativ *otänkbart*. Principen för forskning enligt det nya paradigmet ligger således i att söka sig fram till en bredare förståelse för hur det *överraskande faktum* som kan visa sig genom *deltagarnas självständiga samverkan* kan uppstå.

Istället för att utgå från att utfallet kan förklaras av sådant man redan vet – det vill säga etablerade och förutfattade meningar om hur människor ”är” eller triviala påståenden som exempelvis att framgången bygger på en god ledare, ett gott engagemang, ett gott klimat etc. – så letar vi i dessa fall efter något centralt i samarbetets natur som vi inte redan från början vet tillräckligt mycket om. Arbetssättet kallas abduktion och beskrivs av Wikipedia på följande sätt:

Abduktion är en filosofisk term besläktad med både induktion och deduktion, där utforskaren av ett fenomen rör sig mellan teori och empiri och låter förståelsen successivt växa fram. Charles Sanders Peirce definierar den abduktiva slutledningsformen enligt följande: Ett överraskande faktum, C, observeras; men om A vore sant, så skulle C vara en självklarhet; följaktligen finns det skäl att anta att A är sant.

C är alltså ett överraskande faktum. Om man begrep och förstod A så skulle man inte behöva bli överraskad av att C inträffar. Ofta blir man inte överraskad då man tror på en speciell relation mellan C och en annan faktor D – exempelvis Venus position på himlen – som man tar för given men som i verkligheten saknar betydelse. Denna föreställning kan brytas upp om det visar sig att C uppstår på ett sätt man inte trott vara möjligt.

C är i detta fall människors samarbete och gemensamma frivilliga åtgärder. A är det vi letar efter. D är yttre påverkan och styrning.

Principen kan beskrivas med ett exempel. Ignaz Philipp Semmelweis var en ungersk läkare som hävdade att dödligheten vid förlossningar kunde minskas om läkarna tvättade händerna innan de förlöste kvinnan. Han blev för detta hånad och diskriminerad och tog slutligen livet av sig.

I efterhand kan vi konstatera att det var upptäckten av att mikroorganismer kan skapa sjukdomar (det vill säga A i relation till C i definitionen ovan), som gjorde att Semmelweiss rekommendationer inte bara blev rimliga och trovärdiga utan närmast självklara för läkarna själva. När man väl var införstådd med förekomsten av bakterier var det lätt att förstå varför ”tvätta händerna” är en synnerligen rimlig samverkansåtgärd även om det var oskadliggörandet av bakterier som var den egentliga anledningen till framgång.

Vad som måste utvärderas i alla de fall där mänsklig samverkan skapar ett förvånande utfall C är således vilket *osynligt och obeaktat A* som är av den karaktären att om aktörerna var medvetna om dess förekomst så skulle de gemensamt kunna skapa det önskade och undvika det oönskade. När det handlar om mänsklig samverkan är A de processer som pågår och som man själv medverkar i. Genom att kunna känna igen dessa och sedan kunna agera så att de påverkas i önskad riktning blir bättre samverkanslösningar möjliga.